

Н. М. Рідей,

к.с.-г.н., доцент кафедри екології агросфери
та екологічного контролю Національного
університету біоресурсів і природокористування України

ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ ЕКСПЕРТНО-КОНТРОЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ В НУБІП УКРАЇНИ ДЛЯ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГО-ЗБАЛАНСОВАНИМ РОЗВИТКОМ

У статті представлено розроблені автором концепція, зміст та структура магістерської програми “Екологічна експертиза і контроль якості довкілля”, напрями екологічної експертизи і контролю якості навколишнього середовища пріоритетних науково-дослідних проектів НУБіП України, орієнтовний перелік тем магістерських робіт та аналіз місць можливого майбутнього працевлаштування випускників.

Ключові слова: експертиза, магістерська програма, якість, довкілля, освіта, державні органи управління.

Поряд з екологічним контролем важливим регламентом природоохоронної діяльності в агросфері є екологічна експертиза – одна з функцій державної екологічної політики і управління збалансованим еколого безпечним природокористуванням. Екологічна експертиза гарантує екологічну безпеку розвитку виробничого потенціалу суспільства, якості навколишнього середовища та здоров'я людства. Вона є обов'язковою процедурою в системі прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку окремої території або господарського об'єкту, реалізація яких матиме значний вплив на навколишнє природне середовище цієї території або природні та антропогенно змінені екосистеми в цілому, з метою розробки експертного заключення про можливі екологічні наслідки впровадження цих рішень.

Згідно зі ст. 1 Закону України “Про екологічну експертизу”, екологічна експертиза – вид науково-практичної діяльності спеціально вповноважених державних органів, еколого-експертних формувань і громадських об'єднань, що базується на міжгалузевих екологічних дослідженнях, аналізі й оцінці перед проектних, проектних та інших матеріалів або об'єктів, реалізація або діяльність яких може негативно впливати на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людей, і спрямованої або здійснюваної діяльності

нормам та вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, функціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки [1].

Питання екологічної експертизи і необхідність її проведення висвітлено в працях вітчизняних вчених і педагогів, які проводять наукові дослідження в даній сфері та забезпечують навчально-виховний процес, а саме: Л. Чесанова, А. Корабльової, Г. Білявського, Н. Макаренка, В. Чернікова, Л. Евланова та ін. [2 – 6].

Випускники-бакалаври екологи, що обрали спеціальність 8.000001 “Якість, стандартизація і сертифікація” ОКР “Магістр” за магістерською програмою “Екологічна експертиза і контроль якості довкілля” отримують знання, вміння, навички з дисциплін чотирьох циклів: інноваційних, обов’язкових для магістрів НУБіП України; нормативних, обов’язкових, згідно з вимогами МОН; вибіркового – за вибором НУБіП України, орієнтованих на спеціальність за напрямом “Специфічні категорії”, а також спрямованих на поглиблення знань за базовим напрямом “Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування” і гарантовано забезпечують навички проведення екологічної експертизи та контролю якості довкілля й сприяють формуванню вмінь застосування сучасних методів хімічного аналізу; вибіркового – за вибором студентів, що охоплюють питання стандартизації, сертифікації для екологічного підприємництва в науковій, виробничій та експертно-контрольних сферах [7].

Проаналізувавши та дослідивши ринок послуг, попит і пропозицію на фахівців зі стандартизації, сертифікації та якості, експертів з екології, інспекторів з охорони природи, було сформульовано такі цілі: розробити концепцію, структуру та зміст навчального плану, знання, вміння та навички, теми магістерських робіт та план написання магістерської роботи, алгоритм проведення експертної діяльності щодо екологічної відповідальності та функціонування об’єкта експертування, проаналізувати напрямки

екологічної експертизи пріоритетних проектів НУБіП України для підготовки фахівців за магістерською програмою “Екологічна експертиза і контроль якості довкілля”.

Магістерська програма “Екологічна експертиза і контроль якості довкілля” (табл. 1) формує знання з питань: якості довкілля, проблем захисту навколишнього середовища і збалансованого, раціонального природокористування; параметрів навколишнього середовища, що визначають якість життя людини, незалежно від державного устрою та кордонів; екологічної квалітології як комплексної науки про визначення якісних показників складових і об’єктів навколишнього середовища; систем управління якістю виробництв товарів та послуг для запровадження екологічних управлінських політичних рішень. Забезпечує вміння щодо комплексної оцінки впливу на природні ресурси, здоров’я людей і якість навколишнього середовища різних нововведень (проектів підприємств, споруд, будівель, технологій, винаходів, стандартів, речовин, виробів, матеріалів, проектів перетворення природи, тощо) в масштабах обраної території, регіону, держави.

Надає навички: попередньої перевірки відповідності проектів вимогам екологічного захисту суспільства і довкілля, гарантії імпорту екологічно безпечних продуктів і технологій; дослідження й управління впливом людини на довкілля за оцінкою технологій і екологічних ризиків; визначати інтегральні параметри якості і безпеки навколишнього природного середовища, показники життєдіяльності людства; встановлення ефективності економічної та соціальної спільної діяльності, індикаторів збалансованого розвитку на основі оцінки рівноправності, доступності економічного, соціального статку та орієнтованості на духовні, екологічні цінності цивілізації в період глобалізації; визначення критеріїв якості життя; використання нормативного забезпечення науково-методичного обґрунтування якісних критеріїв стану навколишнього середовища.

Таблиця 1

Зміст та структура магістерської програми “Екологічна експертиза та контроль якості довкілля”

<i>№ з/п</i>	<i>Складові програми</i>	<i>Обсяги кредитів ECTS</i>
1. Обов’язкові дисципліни		
1.1	Дисципліни, обов’язкові для всіх студентів магістратури НУБіП України	
1.1	Філософія науки та інноваційного розвитку	1,5
1.2	Аграрне та екологічне право	1,0
1.3	Світове сільське господарство та продовольчі ресурси	1,0
1.4	Міжнародна стандартизація, сертифікація технологій, сировини, готової продукції в АПК	1,0
1.5	Стратегія сталого розвитку природи та суспільства	1,0
1.6	Ділова іноземна мова	1,5
Всього:		7,0
2. Дисципліни, обов’язкові згідно з вимогами МОН		
2.1	Управління якістю	5,0
2.2	Стандартизація	4,5
2.3	Аудит та сертифікація	4,5
2.4	Дослідницькі та інноваційні процеси	3,0
2.5	Основи системного підходу та методи прийняття рішень	4,5
2.6	Інформаційні технології в системах якості, стандартизації та сертифікації	4,5
2.7	Економічні аспекти підприємницької діяльності	3,5
2.8	Правове забезпечення управлінських рішень	3,5
Всього за нормативною частиною:		33,0
3. Вибіркові дисципліни за вибором НУБіП України		
3.1	Сучасні методи хімічного аналізу:	
3.1.1	Методи розділення і концентрування в аналітичній хімії	1,0
3.1.2	Хроматографічні методи аналізу	2,0
3.1.3	Спектроскопічні методи аналізу	3,0
3.1.4	Електрохімічні методи аналізу	3,0
3.1.5	Кінетичні, біохімічні і біологічні методи аналізу	1,0
3.1.6	Основи хемометрики і хімічної метрології	1,0
3.2	Екологічна експертиза і контроль якості довкілля:	
3.2.1.	Менеджмент якості систем навколишнього середовища	4,0
3.2.2.	Екологічний менеджмент	3,0
3.2.3.	Екологічна експертиза	3,0
3.2.4.	Екологічний аудит і інспектування	3,0
3.2.5.	Системний аналіз якості навколишнього середовища	3,0
Всього:		27
4. Вибіркові дисципліни за вибором студента		
Екологічна стандартизація, сертифікація для екологічного підприємництва (в науковій, виробничій та експертно-контрольній сферах)		
4.1	Екологічна стандартизація	1,5
4.2	Агроекологічний моніторинг і паспортизація територій і підприємств	1,5
4.3	Екологічний маркетинг	1,5
4.4	Екологічне підприємництво.	1,5
Усього:		6,0
Науково-дослідна практика		14,0
Написання та захист магістерської роботи		3,0
Усього:		90,0

Під час науково-дослідної практики в рамках пріоритетних науково-дослідних робіт НУБіП України студент аналізує об'єкти екологічної експертизи і контролю, а саме: правові акти, нормативно-технічні й методичні документи, комплексні й цільові програми розвитку територій, схеми розвитку видів діяльності в АПК, розселення і природокористування на територіях постійним користувачем, яких є університет; техніко-економічні обґрунтування і проекти будівництва, розробки і впровадження нових технологій, реконструкції, модернізації або ліквідації господарських об'єктів; міжнародні договори, науково-дослідні та практичні проекти і діяльність; матеріали обґрунтування використання природних ресурсів (договори, ліцензії) запровадженої діяльності, що впливають на екологічну ситуацію сільських територій або довкілля, в цілому; документація на нову техніку, технології, матеріали, речовини, продукцію та сировину, а також послуги; матеріали документації про природоохоронні території, території з різними щодо діяльності екологічними ситуаціями, інші види документів на довкілля.

Предметом екологічної експертизи і контролю якості довкілля є: обґрунтування необхідності видів господарської діяльності та способу її реалізації, раціональність використання ресурсів; встановлення факторів впливу і ступеня їх екологічної небезпеки, масштабів впливу господарської діяльності на довкілля; оцінка рівня екологічної безпеки продукції і відходів; аналіз екологічних, соціально-економічних наслідків, енергозабезпечення діяльності; повнота заходів по відповідності вимогам природоохоронного законодавства, передбачення, запобігання аварійних ситуацій, усунення можливих екологічних наслідків; оцінка методів контролю екологічної безпеки і господарської діяльності та якості довкілля.

Експертиза для інвестиційних проектів НУБіП України проводиться експертними комісіями НУБіП України, УЛЯБП АПК і ННІ університету з метою перевірки, аналізу та оцінки техніко-економічних показників проектів, що розроблені для природоохоронної та агропромислової галузей і

визначення відповідності світовим науково-технічним досягненням, вимогам екологічної стандартизації і сертифікації, а також нормам збереження, відтворення, охорони природних ресурсів, встановлення соціальних змін та можливості адаптації навколишнього середовища без шкоди для нього.

Експертна комісія (група) – це колектив фахівців, професіоналів (позаштатних експертів), який створюється на тимчасовій основі для проведення екологічної експертизи та здійснення контролю за якістю при оцінці проекту або господарської діяльності.

Напрямки екологічної експертизи і контролю якості довкілля пріоритетних проектів НУБіП України: розробка і впровадження системи екологічного моніторингу з застосуванням ГІТ для територій агросфери; розробка екологічних програм розвитку сільських територій НУБіП України; розробка нової техніки, систем машин і визначення їх впливу на довкілля; розробка програм оздоровлення (санації) малих річок, приток басейну річки Дніпро; розробка екологічних планів управління розміщенням, утилізацією, переробки відходів в агросфері (сільськогосподарських, переробних, харчових виробництв); покращення якості питної води в сільських населених пунктах (реконструкція або побудова річкових і підземних систем водозабезпечення, локальні та індивідуальні способи водопідготовки); розробка систем енергозабезпечення та енергоощадливих технологій для галузей агровиробництва та індивідуального господарювання; оцінка придатності поверхневих водних ресурсів НУБіП України для риборозведення і збільшення запасів прісноводних риб; експертна оцінка техногенного впливу на агросферу і біосферу (сільські території); аудит природно-заповідних і рекреаційних територій, що межують з агро сферою (або нею охоплюються); розробка агро-, біо-, ресурсоощадних природоохоронних технологій; розробка нової техніки, систем машин і визначення їх впливу на довкілля.

З вище перелічених пріоритетних напрямів інвестування НУБіП України основною є проблема урівноваження, балансування інтересів

економіки і екології, екологічно виправдане обмеження подальшого впливу господарчої діяльності на біосферу та агросферу.

Об'єкт проектування або виробничої експлуатації в агросфері підпадає під категорію, що негативно впливають на довкілля, якщо має:

- ✓ джерела негативного впливу різного характеру фізичних, хімічних, біологічних, радіаційних, шумових, вібраційних викидів в атмосферу, скидів забруднених вод, відходів різної природи;

- ✓ потребу будівництва очисних споруд стічних вод, газодимових, пилових викидів, шлаконакопичувачів, полігонів для розміщення, складування відходів та впровадження відповідного технічного забезпечення систем машин та установок для їх утилізації і переробки;

- ✓ потребу у відведенні 10 га площі орних земель або лісів першої групи;

- ✓ статистично доведену корелятивну залежність щодо захворюваності працюючих або мешканців в агросфері.

Розроблено орієнтований перелік магістерських робіт для магістрів аналітичного експертно-контрольно спрямування напряму “специфічні категорії”, шифр 1501 зі спеціальності 8. 000001 “Якість, стандартизація та сертифікація” для випускників базового напряму підготовки “Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування” – 6.040106 (табл. 2).

Підготовка магістерської роботи присвяченої питанням “Екологічної експертизи і контролю якості навколишнього середовища” для агросфери в цілому, і сільськогосподарських територій НУБіП України безпосередньо, має бути структурованою і складатись з таких розділів:

Таблиця 2

Орієнтовний перелік тем магістерських робіт та можливі

кваліфікації випускника

Екологічна експертиза	Контроль якості навколишнього середовища
<ol style="list-style-type: none"> 1. Регулювання суспільних відносин в галузі екологічної експертизи для екологічної безпеки агросфери. 2. Аналіз захисту екологічних прав та інтересів громадян, що задіяні або проживають на сільськогосподарських територіях. 3. Екологічна експертиза раціонального використання та відтворення природних ресурсів постійними земле- та водокористувачами в окремих пунктах та регіонах. 4. Громадська екологічна експертиза проектів законодавчих та інших нормативно-правових актів у виробничих та соціальних сферах. 5. Незалежна екологічна експертиза передпроектних і проектних матеріалів підприємств агросфери (агровиробництв, харчових або переробних підприємств, очисних споруд в сільськогосподарському виробництві). 6. Екологічна експертиза нових технологій, техніки, системи машин в агросфері (агро-, біо-, енерго-, екологічних інновацій). 7. Екологічна експертиза сучасних матеріалів (ресурсо-, енерго- заощадливих біоматеріалів). 8. Експертиза екологічних ситуацій, що склалися в окремих пунктах та регіонах. (під впливом виробничих сфер агро-, техно-, урбо-). 9. Експертиза екологічних ситуацій, що склалися в окремих пунктах та регіонах. (під впливом виробничих сфер агро-, техно-, урбо-). 10. Екологічна експертиза в АПК: діючих виробництв, споруд, складів, приватних господарств, місць розміщення відходів. 11. Екологічна експертиза впливу військових, оборонних об'єктів на сільськогосподарській території. 12. Аналіз альтернативних технологій зменшення (гальмування, усунення, передбачення) негативних впливів об'єктів експертизи в агросфері на навколишнє середовище. 13. Екологічна експертиза і контроль якості об'єктів екологічного підприємництва. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Екотоксикологічна оцінка випробування, застосування агрохімікатів у різних середовищах і на різних біооб'єктах. 2. Біологічна оцінка випробування застосування агрохімікатів і визначення їх впливу на навколишнє середовище. 3. Визначення екологічної сумісності об'єктів агросфери до вимог екологічної ємності території та охорони довкілля. 4. Комплексна еколого-економічна оцінка існуючого і передбачуваного впливу на довкілля видів сільськогосподарської діяльності. 5. Комплексна оцінка екологічних і соціально-економічних результатів впровадження проектів або функціонування народногосподарських об'єктів на сільськогосподарських територіях. 6. Аналіз впливу нових ресурсощадних технологій для запобігання негативного впливу на довкілля. 7. Експертна екологічна оцінка і контроль якості природних або виробничих (водних, земельних, біологічних, рекреаційних) ресурсів певної території, регіону. 8. Оцінка впливу на довкілля (навколишнє середовище) підприємств агросфери та галузей сільськогосподарської діяльності. 9. Експертна екологічна оцінка і контроль якості життєвого циклу продукції в галузях сільськогосподарського виробництва. 10. Оцінка придатності земель сільськогосподарського призначення господарств і дослідних станцій НУБіП України при формуванні сировинних зон для отримання продукції дитячого і дієтичного харчування. 13. Агроекологічна оцінка ґрунтового вкриття для вирощування сільськогосподарських культур (зернових, кормових, технічних, овочевих та ін.).
<ol style="list-style-type: none"> 1. Фахівець із стандартизації, сертифікації та якості (код КП 2419.2) 2. Експерт з екології (код КП 2211.2) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Фахівець із стандартизації, сертифікації та якості (код КП 2419.2) 2. Інспектор з охорони природи (код КП 2265.2)

1. Теоретичне обґрунтування питань дослідження – літературний огляд (необхідність проведення екологічної експертизи об'єктів і територій агросфери; вітчизняні і світові підходи до екологічного контролю якості навколишнього середовища в агросфері та біосфері; аналіз видів екологічної експертизи і визначення впливу галузей сільськогосподарського виробництва на довкілля (видів природокористування, технологій, техніки); юридичні аспекти застосування екологічної експертизи і контролю якості навколишнього середовища).

2. Місце, умови досліджень і загальна характеристика об'єкта, що досліджується (об'єкту експертизи і контролю): (характеристика органів, що проводять експертизу (терміни проведення); перелік та найменування матеріалів, що експертуються; дані про організацію, що розробила матеріали проекту або об'єкту експертизи; вартість проектних або будівельних робіт (процесу отримання продукції, в цілому, і її власне); відомості про замовника або орган, які затверджують документацію, що підлягає екологічній експертизі і контролю якості навколишнього середовища).

3. Об'єкт (експертизи і контролю), предмет (експертні дослідження об'єкту виробництва або галузі виробничої діяльності, технології, тощо) та методика екологічної експертизи або контролю якості навколишнього середовища: (загальна характеристика екологічного змісту матеріалів, що експертуються; функціонально-просторову і структурно-планову організацію території, на якій заплановано запровадити проект (або споруду, технологію, чи систему машин) в агроecosystemі (або екосистемах); характеристика технічних, технологічних, економічних, енергетичних, санітарно-гігієнічних, інноваційних регламентів; шляхи оптимізації з охорони навколишнього середовища, напрями раціонального, заощадливого, збалансованого використання і охорони земель, водних джерел, лісів, атмосферного повітря, біоресурсів тощо).

4. Оцінка основних заходів з охорони навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів з врахуванням екологічних

наслідків (небезпеки і ризику реалізації проекту або роботи об'єкта виробничої діяльності).

5. Рекомендації щодо затвердження проекту або продовження роботи об'єкта експертної діяльності при застосуванні природоохоронних заходів й екологічно орієнтованих рішень.

При недостатньому екологічному опрацюванні при проектуванні або відсутності чи недостатності екологічних інновацій технологічних процесів на підприємствах чи галузях агровиробництва зауваження і пропозиції повинні бути сформульовані в експертному заключенні зі змістом суті необхідних змін, доповнень та зазначенням строків доопрацювання і подачі матеріалів на повторну екологічну експертизу. Висновки, пропозиції і рекомендації після схвалення керівництва є обов'язковими для розробників проекту, також замовників і виконавців. Для діагностикуму виконання екологічна експертиза може призначатись повторно.

Алгоритм проведення експертної діяльності щодо екологічної відповідальності і функціонування об'єкту експертування, що проектується або працює складається з розділів:

1. Техніко-економічне обґрунтування (ТЕО) проекту або об'єкту.
  - 1.1 Обґрунтування впровадження ресурсоенергоощадних, маловідходних технологічних процесів (технологій, техніки, систем машин) в сільськогосподарському виробництві (в АПК).
  - 1.2 Обґрунтування розміщення, переробки, ефективності використання та утилізації відходів в агросфері.
  - 1.3 Дані про сільськогосподарську продукцію та сировину і використання ресурсів для їх виробництва.
  - 1.4 Технологічні карти сільськогосподарського виробництва.
  - 1.5 Карти-схеми, план природокористування (земле-, водо-, лісо-, картограми, схеми прив'язки з відмітками майбутніх або діючих джерел забруднення (місць відходів, викидів, скидів)) (масштаб 1:25000).

1.6 План населеного пункту в межах господарської діяльності (сільськогосподарської, промислової, тощо).

2. Комплексна еколого-економічна оцінка впливу запланованої або дійсної агропромислової, природоохоронної діяльності на стан навколишнього середовища і здоров'я людини.

2.1 Дані матеріалів досліджень параметрів складових навколишнього середовища (атмосфери, ґрунтів, поверхневих та підземних вод, флори та фауни, здоров'я населення та інші), включаючи історико-культурні пам'ятки, природоохоронні і заповідні структури в межах якого знаходяться або заплановано розмістити об'єкти.

2.2 Дані характеристик основних природних ресурсів, що використовуються або експлуатуються на території (водні, ґрунтові, біологічні, викопні і рекреаційні ресурси, тощо).

2.3 Проектовані або дійсні показники викидів і скидів забруднюючих речовин в повітряне та водне середовища.

2.4 Ресурсоощадні, економічно зискові заходи, що сприяють ефективному очищенню стічних вод та забруднюючих викидів або гарантують замкнутість технологічних процесів водозабезпечення і ефективність чистоти та охорони атмосферного повітря.

2.5 Заходи, що забезпечують збереження, охорону і відтворення біорізноманіття біоресурсів території, природно-заповідного і історико-культурного фондів.

2.6 Забезпечення захисту населення і навколишнього середовища від шкідливого впливу антропогенних, фізичних, хімічних і біологічних факторів.

2.7 Оцінка можливих та існуючих соціальних наслідків і характеристика екологічного, економічного, енергетичного збитків від реалізації проекту або діючих видів діяльності впровадження технологій техніки нових речовин, матеріалів, а також експертна оцінка ступеню ризику для населення та умов життєдіяльності.

Можливості працевлаштування випускників магістерської програми

Після захисту магістерської роботи студент здобуває кваліфікації, представлені в табл. 2: фахівець із стандартизації, сертифікації та якості (код КП 2419.2); інспектор з охорони природи (код КП 2265.2); експерт з екології (код КП 2211.2).

Експертом (лат. *expertus* – досвідчений) при проведенні екологічної експертизи є професіонал, що володіє науковими і практичними знаннями, вміннями і навичками проведення експертної діяльності в природоохоронній та агро- або виробничій сферах і залучається уповноваженим державним органом екологічної експертизи до її проведення за відповідними напрямками науки, техніки, технології.

Вимоги до експертів: висока компетентність і кваліфікація; здатність вирішувати творчі завдання; конструктивне мислення; розуміння питання і адекватна його оцінка; об'єктивність, принциповість, чесність, сміливість, власна думка і повага до принципової позиції інших; відсутність впливу авторитетів, упередження до авторів роботи, що контролюється, законотворчність, дотримання стандартів, норм, правил, колективізм, самокритичність, професійність і сумлінність.

Інспекторами та експертами в галузі охорони навколишнього природного середовища є провідні фахівці та професіонали інспекцій Міністерства охорони навколишнього природного середовища і Міністерства аграрної політики України, державних комітетів із земельних ресурсів, водного господарства, лісового господарства, Національного агентства екологічних інвестицій, Державній екологічній інспекції, Державній інспекції з контролю за використанням та охороною земель, Головній державній інспекції захисту рослин, Державному технологічному центрі охорони родючості ґрунтів, Державній інспекції цивільного захисту та техногенної безпеки, а також в яких можуть бути працевлаштовані випускники НУБіП України.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про екологічну експертизу» від 09.02.1995 р. № 46/95-ВР. – Режим доступу : <http://www.gov.ua>
2. Агроекологія. Методологія, технологія, економіка /В. А. Черников, И. Г. Грингоф, В. Т. Емцев и др. ; под ред. А. В. Черникова, А. И. Чекереса. – М. : Колос-С, 2004. – 400 с.
3. *Евланов Л. Г.* Теория и практика принятия решений / Л. Г. Евланов. – М. : Экономика, 1984.
4. *Корабльова А. І.* Екологічна експертиза та екологічна інспекція / А. І. Корабльова, Л. Г. Чесанов [та ін.]. – Дніпропетровськ : Поліграфіст, 2002. – 220 с.
5. Агроекологічна оцінка мінеральних добрив і пестицидів: монографія / В. П. Патики, Н. А. Макаренко, Л. І. Моклячук [та ін.] ; за ред. В. П. Патики. – К. : Основа, 2005. – 300 с.
6. Екологічне управління : підручник / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський [та ін.]. – К. : Либідь, 2004. – 432 с.
7. *Рідей Н. М.* Концепція і управління підготовкою екологічно орієнтованих магістерських програм базового і специфічних напрямів / Н. М. Рідей, Ю. В. Тригуб // Людина і довкілля. Проблеми неоекології : журн. наук. пр. Харк. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна.– Х. : Вид-во ХНАУ. – 2007. – Вип. 9. – С. 89-100.

Ridei N. M. Master training expert and controlling direction in nubip of Ukraine for state management of ecological and sustainable development.

In this article author presents the concept, content and structure of master program “Environmental expertise and environmental quality control”, areas of environmental expertise and environmental quality control of priority scientifically-research projects of NUBiP of Ukraine, estimated list of master theses themes and analysis of future possible employment of graduated students.

Key words: expertise, master's program, quality, environment, education, public authorities

Рідей Н. М. подготовка магистров экспертно-контрольного направления в нубип Украины для государственных органов управления эколого-збалансированным развитием.

В статье представлены разработаны автором концепция, содержание и структура магистерской программы „Экологическая экспертиза и контроль качества окружающей среды”, направления экологической экспертизы и контроля качества окружающей среды приоритетные научно-исследовательским проектам НУБиП Украины, ориентировочный перечень тем магистерских работ и анализ мест возможного будущего трудоустройства выпускников.

Ключевые слова: экспертиза, магистерская программа, качество, окружающая среда, образование, государственные органы управления